

Nr 3

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av stödet till odling av spånadslin och hampa jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 30 december 1965 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 11, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att *dels* godkänna vad i propositionen förordats rörande avveckling av stödet till odlingen av spånadslin och hampa, *dels* godkänna vad i propositionen föreslagits om avgångsersättningar till anställda vid lin- och hampberedningsverken, *dels* medge de åtgärder i fråga om statens fordringar hos Hallands läns linodlareförening och Gotlands hampodlareförening som förordats i propositionen, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja föreningarna tillfälliga lån i enlighet med vad som förordats, *dels ock* godkänna vad som anförts i propositionen rörande forsknings- och försöksverksamheten beträffande spånadslin och hampa.

I propositionen har å s. 3—12 redogjorts för nuvarande förhållanden rörande lin- och hampodlingen samt forsknings- och försöksverksamheten beträffande lin och hampa. Vidare har anmälts det av utredningsmannen kanslichefen Yngve Ericsson den 30 juni 1965 överlämnade betänkandet »Lin och hampa» (Stencil Jo 1965:2) angående frågan om stödet åt spånadslin- och hamphanteringen på längre sikt m. m. Utredningens redovisning i nämnda avsnitt ävensom däröver avgivna yttranden återfinnes å s. 12—31.

Utskottet tillåter sig hänvisa till sagda delar i propositionen.

Efter förenämnda redogörelser har *departementschefen* anfört följande.

»Odlingen av spånadslin och hampa har fått särskilt stöd allt sedan den återupptogs i större skala under andra världskriget. Stödet har utgått i form av pristilllägg eller garantipris till odlarna samt statliga lån för att igångsätta och driva beredningsverk som förädlar halm av lin och hampa till råvara för spinneriindustrin. Frågan om stödet till lin- och hampodlingen har senast mera ingående övervägts av 1961 års riksdag (prop. 49, JoU 17, rskr 169), då för linodlingens del beslut fattades om stöd för 1961—1964 års skördar och för hampodlingens del i fråga om 1961 års skörd. Sedermera har genom beslut av riksdagen stödet utsträckts till att omfatta tiden t. o. m. 1965 års skörd av såväl lin som hampa.

Frågan om stödet på längre sikt åt spånadslin- och hampodlingen har övervägts av en särskild utredning. Denna föreslår, såsom närmare framgår av redogörelsen i det föregående, att fortsatt stöd skall utgå under en tid av fem år för att upprätthålla en begränsad odling av lin och hampa. Remissinstansernas uppfattning om önskvärdheten av att behålla odlingen är starkt varierande.

Utredningen och remissinstanserna är ense om att lin- och hampodlingen inte kan vidmakthållas utan särskilt stöd. Några remissinstanser, däribland lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd, förordar att frågan om lin- och hampodlingens framtid inte avgörs förrän i anslutning till att beslut fattas om de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken, som f. n. övervägs av 1960 års jordbruksutredning, och att i avvaktan härpå fortsatt stöd utgår enligt provisoriska grunder. För min del anser jag att ett provisorium av flera skäl inte är lämpligt. Enligt min mening bör vidare frågan om stöd åt lin- och hampodlingen inte bedömas efter samma grunder som när det gäller jordbruksprodukter av betydelse för livsmedelsförsörjningen. Jag vill också hänvisa till att 1960 års jordbruksutredning i sitt remissyttande inte sätter i fråga att utredningens resultat skall avvaktas. Jag förordar sålunda att ställning nu tas till frågan om lin- och hampodlingens framtid.

Utredningen tillmäter *linodlingen* avsevärd betydelse ur beredskapssynpunkt. Om odlingen läggs ner helt, blir det enligt utredningen nödvändigt att genom lagring, som beräknas kosta 1,5 milj. kr. per år, trygga behovet av linfiber m. m. under en eventuell avspärrning. Det är däremot inte nödvändigt att vidta åtgärder i beredskapssyfte, om odlingens omfattning minskas till hälften av nuvarande areal. Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap framhåller bl. a. att de av utredningen uppställda beredskapskraven betydligt överstiger målsättningen för den försörjningsberedskap som tillämpas i fråga om andra varor som överstyrelsen lagrar. Mot bakgrunden av att uthålligheten beträffande olika försörjningsviktiga varor om möjligt bör vara lika stor anser överstyrelsen att en nedläggning av linodlingen inte behöver kompenseras med beredskapslagring av den omfattning som utredningen anger.

Med utgångspunkt från sina överväganden och kostnadsberäkningar rörande beredskapslagring av linfiber m. m. anser utredningen ett fortsatt stöd till linodlingen, vilket drar ungefär samma kostnad som lagringen, vara försvarligt. Detta innebär enligt utredningen att kostnaderna för stödet måste minskas från f. n. 2 milj. kr. till 1,5 milj. kr. för år. För att en sådan minskning skall kunna ske finner utredningen att såväl nuvarande odlingsareal som beredningskapacitet bör begränsas till ungefär hälften. Utredningens förslag härom, som går ut på att linberedningsverket i Lahlholm skall drivas i ett i stället för två arbetsskift, kritiserar av ett stort an-

tal remissinstanser. Dessa framhåller dels att driftsinskränkningen ur både samhällsekonomisk och företagsekonomisk synpunkt är olämplig, dels att utredningen underskattar kostnaderna för en begränsad odling och drift. I det senare hänseendet pekas på att utredningen inte tagit hänsyn till inverkan av framtida löneökningar samt att betalningen till odlarna för linhalm måste höjas. Det bör även erinras om att länsstyrelsen i Hallands län upplyser att linberedningsverket är den största vattenförorenaren i Lagans nedre lopp och att ett enklare reningsverk uppskattas medföra en investeringskostnad av 900 000 kr. och en årlig driftskostnad av 135 000 kr.

Av vad överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap anför synes enligt min mening framgå att försörjningsberedskapen i fråga om linfiber m. m. kan tillgodoses till lägre kostnad än utredningen räknar med. Å andra sidan synes de synpunkter, som vissa remissinstanser framför beträffande lämpligheten av och kostnaderna för att driva linberedningsverket med en till hälften minskad kapacitet, inte kunna frångämmas berättigande. Det är sålunda sannolikt att driftskostnaderna för beredningsverket blir högre än vad utredningen beräknar. Vidare kan vissa investeringar bli ofrånkomliga. Mot denna bakgrund är det uppenbart att åtminstone på sikt en jämförelse mellan kostnaderna för stöd åt fortsatt linodling och för beredskapslagring utfaller till lagringens fördel. Med hänsyn till det anförda anser jag inte beredskapssynpunkterna utgöra tillräckligt skäl för att lämna stöd till fortsatt odling av spånadslin.

Bland övriga skäl som påverkar frågan om stödet till linodlingen märks arbetsmarknadssynpunkterna. Arbetsmarknadsstyrelsen, LO och Svenska arbetsgivareföreningen förordar i sina remissyttranden under hänvisning till den allmänna bristen på arbetskraft att linberedningsverket läggs ner. Enligt min mening måste dessa synpunkter tillmätas stor vikt. Det är givet att, såsom bl. a. de lokala remissinstanserna påpekar, rådande åldersfördelning bland beredningsverkets personal kan leda till vissa svårigheter ur sysselsättningssynpunkt vid en avveckling. Detta kan dock inte utgöra något avgörande skäl att upprätthålla verksamheten, eftersom sådana svårigheter även framgent kan uppkomma. Jag vill framhålla att det, såsom länsstyrelsen i Hallands län påpekar, är lättast att avveckla linberedningsverket under en högkonjunktur såsom den nu rådande.

Ur allmän jordbrukssynpunkt får linodlingen enligt lantbruksstyrelsen anses vara av underordnad betydelse. Åtskilliga remissinstanser framhåller dock linets värde som ett led i växtföljden. Vidare anförs som skäl för att behålla nuvarande stöd till linodlingen att andra jordbruksgrödor åtnjuter minst lika stort stöd räknat per hektar. Härjämte hävdas att användningen för andra grödor av den areal där lin nu odlas leder till överskott som är svåra att avsätta.

Enligt min mening finns ej anledning att vid behandling av frågan om stöd till linodlingen jämföra med det stöd som lämnas till produktion av

livsmedelsråvaror. Jag vill även framhålla att f. n. mångdubbelt större areal åkerjord än de ca 2 000 ha som används för linodling årligen tas ur produktionen. Med hänsyn bl. a. härtill synes knappast den omständigheten att linodlingsarealen friställs för annan jordbruksproduktion kunna inverka på riskerna för överproduktion.

Såväl utredningen som vissa remissinstanser framhåller att förekomsten av en linodling medför vissa fördelar ur spinneriindustrins synpunkt vid prisförhandlingar med utländska leverantörer. Å andra sidan uttalar Sveriges grossistförbund att sådana skäl kan åberopas för stöd åt flertalet inhemska produkter.

Mot bakgrunden av det anförda finner jag att tillräckliga skäl ej längre föreligger att lämna stöd för att vidmakthålla en inhemsk odling av spånadslin. I likhet med flera remissinstanser anser jag dock att odlingen och beredningen av lin bör avvecklas så att minsta möjliga störningar på arbetsmarknaden uppkommer. Även andra skäl talar för att verksamheten så vitt möjligt avvecklas under en övergångsperiod, då fortsatt stöd i nuvarande eller begränsad omfattning utgår. I anledning härav har jag haft överläggningar med företrädare för Hallands läns linodlareförening, som äger linberedningsverket i Laholm. Dessa har härvid yrkat på att linodlingen bör få sådant stöd att verksamheten vid beredningsverket kan fortgå i nuvarande omfattning. Samtidigt har de dock förklarat att, om principbeslut nu fattas att stödet skall upphöra, det knappast är möjligt att få till stånd odling och behålla arbetskraft i tillräcklig omfattning för att under en övergångsperiod på ett par år upprätthålla driften vid linberedningsverket. Under sådana förhållanden har de uttalat sig för att driften läggs ner då nu befintliga lager av linhalm är bearbetade. Om driften upprätthålls i två arbetsskift, beräknas dessa lager räcka till september eller oktober 1966. Vid en partiell driftsinskränkning under avvecklingstiden kan lagren väntas räcka över årsskiftet 1966/67.

Med hänsyn till vad som sålunda framkommit finner jag det inte möjligt att genom fortsatt stöd till linodlingen under en övergångsperiod tillgodose de i och för sig berättigade önskemål som har framkommit om successiv avveckling av linodlingen och linberedningen. En viss övergångsperiod uppkommer dock genom att driften vid linberedningsverket upprätthålls så länge det nu befintliga lagret av linhalm räcker. Såsom framgår av det föregående blir det därför sannolikt inte aktuellt att lägga ner driften vid beredningsverket förrän under senare delen av år 1966 eller början av år 1967. För att underlätta för linberedningsverkets anställda att få annan sysselsättning bör så snart riksdagens beslut föreligger arbetsmarknadsmyndigheternas uppmärksamhet fästas på det ändrade sysselsättningsläge som uppkommer i och med att verket läggs ner. Det torde vidare kunna förutsättas att linodlareföreningen vid avvecklingen av driften samråder med arbetsmarknadsmyndigheterna och berörda kommunala organ. — Jag

vill även anmäla att så snart riksdagens beslut föreligger överstyrelsens för ekonomisk försvarsberedskap uppmärksamhet bör fästas på det ändrade läge som uppkommer i fråga om försörjningen med linfiber m. m. Det åligger överstyrelsen att vidta eller föreslå de åtgärder som i anledning härav kan erfordras ur beredskapssynpunkt.

För att ytterligare underlätta omställningen för personalen vid linberedningsverket bör liksom tidigare skett vid nedläggning av sådana beredningsverk viss avgångsersättning utgå. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna i detta fall bör ersättningen bestridas med statsmedel, oavsett att arbetsmarknadens parter numera inrättat en fond för avgångsbidrag. Villkoren för ersättningen bör enligt min mening utformas som en kombination av de grunder som gällt vid tidigare nedläggningar av linberedningsverk och dem som tillämpas för bidrag ur den nyss nämnda fonden. Ersättning bör utgå till person som varit anställd minst fem år vid beredningsverket och som avskedas till följd av allmän eller partiell driftsnedläggelse. Om särskilda skäl föreligger, bör ersättning kunna utgå även till annan anställd.

Vid avvägningen av avgångsersättningens storlek bör hänsyn tas till såväl anställningstidens längd som åldern. Jag föreslår sålunda såsom grundbidrag vid en anställningstid av minst fem år 1 000 kr., minst tio år 1 500 kr. och minst femton år 2 000 kr. Härutöver bör tilläggsbidrag med hänsyn till ålder, då anställningen upphör, utgå enligt följande tabell.

Ålder	kr.	Ålder	kr.
50—55 år	1 000	59 år	4 200
56 »	1 800	60 »	5 100
57 »	2 600	61—66 »	6 000
58 »	3 300		

Handikappad personal bör oavsett ålder och anställningstid kunna erhålla avgångsersättning med högst 8 000 kr., vilket motsvarar högsta förekommande ersättning enligt de bestämmelser jag nyss förordat. Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, bör äga besluta om och meddela närmare föreskrifter rörande avgångsersättning.

Kostnaderna för avgångsersättningar till personalen vid linberedningsverket uppskattar jag till ca 650 000 kr. Eventuella kostnader under innevarande budgetår för avgångsersättningar bör få belasta det under riksstatens nionde huvudtitel uppförda förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. I fråga om täckande av medelsbehovet under budgetåret 1966/67 för ifrågavarande ändamål återkommer jag vid anmälan av den särskilda proposition varvid jag ämnar behandla bl. a. nyss nämnda anslag.

Linodlareföreningen bör i avvaktan på linberedningsverkets nedläggning och därpå följande likvidation erhålla fortsatt anstånd med räntebetaling

och amortering på föreningens lån ur hemslöjdslånefonden. Vid de förut nämnda överläggningarna med företrädare för Hallands läns linodlareförening har uttalats att under den tid verket drivs för att bearbeta befintliga lager av linhalm likviditetssvårigheter kan tänkas uppkomma. Eftersom en nedläggning av driften i förtid av sådan orsak bör undvikas, bör Kungl. Maj:t äga ta i anspråk medel ur det förut nämnda förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för att vid behov såsom tillfälligt lån kunna ställa erforderliga rörelsemedel till linodlareföreningens förfogande.

I enlighet med vad som tillämpats vid tidigare nedläggning av linberedningsverk bör Kungl. Maj:t äga förklara att krav på återbetalning av statens fordringar inte skall framställas förrän i samband med likvidation och att därvid dessa fordringar — med undantag för nyss nämnda tillfälliga lån — skall äga sämre rätt än övriga fordringar. Kungl. Maj:t bör därjämte äga efterge statens fordringar i den utsträckning som behövs för att medlemmarna i linodlareföreningen skall återfå högst hälften av det av dem satsade insatskapitalet. Belopp som eftergetts bör täckas via fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Hampodlingen har enligt utredningen inte samma betydelse ur beredskapssynpunkt som linodlingen. Denna uppfattning delas av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, som uttalar bl. a. att något oavvisligt krav på tillgång till hampa för beredskapsviktiga ändamål inte föreligger. Med hänsyn härtill finns enligt min mening ej längre skäl att ur beredskapssynpunkt vidmakthålla hampodlingen.

Ur allmänna arbetsmarknadssynpunkter förordar arbetsmarknadsstyrelsen, LO och Svenska arbetsgivareföreningen att hampberedningsverket i Visby läggs ner. Arbetsmarknadsstyrelsen hänvisar därvid till att sysselsättningsmöjligheterna på Gotland förbättrats under senare år och att en ytterligare industriell utbyggnad pågår. De lokala remissinstanserna hävdar däremot att det är svårt att bereda beredningsverkets personal annat arbete. Även om vissa tillfälliga sysselsättningssvårigheter kan uppkomma, om beredningsverket läggs ner, kan med hänsyn till vad arbetsmarknadsstyrelsen anför detta förhållande enligt min mening inte utgöra tillräckligt skäl för att på sikt upprätthålla driften vid verket.

Åtskilliga remissinstanser erinrar om betydelsen av hampodlingen för jordbruket på Gotland. Ehuru vissa svårigheter kan uppstå att finna ersättningsgrödor för hampan på de myrjordar där den odlas, anses dock enligt lantbruksstyrelsen odlingen vara av underordnad betydelse ur allmän jordbruksynpunkt. För min del anser jag att frågan bör ses mot bakgrunden av att hampodlingen minskat så att den år 1964 omfattade endast 530 ha av de något över 80 000 ha åkerjord som finns på Gotland.

Med hänsyn till det anförda och till att, såsom utredningen framhåller, svårigheter efter hand uppkommit att finna avsättning för hampfiber finns

enligt min mening ej längre bärande motiv för stöd åt hampodlingen. Såsom flera remissinstanser framhåller kan det vara önskvärt att odlingen och beredningen avvecklas under en övergångsperiod. Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar sålunda att den pågående industriella utbyggnaden på Gotland beräknas få full effekt först under år 1967. I syfte att undersöka möjligheterna att avveckla verksamheten under en övergångsperiod på något år, då fortsatt stöd skulle utgå, har jag haft kontakt med företrädare för Gotlands hampodlareförening, som äger hampberedningsverket. Härvid har dock framkommit att det, om principbeslut nu fattas att stödet till hampodlingen skall upphöra, i likhet med förhållandena vid linberedningsverket inte anses föreliggande förutsättningar att upprätthålla driften längre tid än vad som erfordras för att bearbeta befintliga halmlager. Dessa beräknas räcka för drift av verket t. o. m. juni 1966.

Liksom fallet är i fråga om linet finner jag det sålunda inte möjligt att genom fortsatt stöd till odlingen under en övergångsperiod tillgodose de i och för sig berättigade önskemålen om en successiv avveckling av hampodlingen och hampberedningen. En kortare övergångsperiod uppkommer dock genom att driften vid hampberedningsverket, såsom framgår av det föregående, torde kunna upprätthållas t. o. m. juni 1966. För att underlätta för beredningsverkets anställda att få annan sysselsättning, när verket läggs ner, bör så snart riksdagens beslut föreligger arbetsmarknadsmyndigheternas uppmärksamhet fästas på det ändrade sysselsättningsläget. Det torde vidare kunna förutsättas att hampodlareföreningen vid avvecklingen av driften samråder med arbetsmarknadsmyndigheterna och berörda kommunala organ.

För att ytterligare underlätta omställningen bör till personalen utgå avgångsersättningar av statsmedel enligt samma grunder som jag förordat för linberedningsverkets personal. Kostnaderna för ersättningarna uppskattar jag till ca 150 000 kr. Dessa kostnader bör bestridas på samma sätt som jag har föreslagit beträffande motsvarande kostnader vid linberedningsverkets avveckling.

Vad jag vid behandlingen av avvecklingsfrågorna beträffande linberedningsverket förordat i fråga om anstånd med räntebetalning och amortering på lån ur hemslöjdslånefonden, täckande av eventuellt uppkommande behov av driftskapital samt återbetalning, förmånsordning och eftergift av statens fordringar bör tillämpas även vid avvecklingen av hampberedningsverket.

Såsom närmare framgår av redogörelsen i det föregående utgår statsmedel för viss *forsknings- och försöksverksamhet beträffande spånadslin och hampa*. Endast mycket obetydlig odling av dessa växter kan väntas förekomma när stöd ej längre utgår. Med hänsyn härtill anser jag att det inte finns anledning att vid Sveriges utsädesförening och lantbrukshögskolan bedriva

särskild forsknings- och försöksverksamhet i fråga om dessa växter och produkter av dem. De medel, som för ändamålet inräknats i statsbidraget till utsädesföreningen, bör under nästa budgetår få disponeras av föreningen för att täcka kostnader för den personal som sysselsatts vid linlaboratoriet. Frågan om medlen skall kvarstå även för följande budgetår får prövas vid den årliga budgetbehandlingen. De medel som tagits i anspråk för ifrågavarande ändamål ur lantbrukshögskolans anslag till försöksverksamhet bör stå till förfogande för andra försök.

Det ränte- och amorteringsfria lån ur fonden för låneunderstöd, som Sveriges utsädesförening erhöll genom beslut av 1943 års riksdag för att finansiera uppförandet av ett nytt linlaboratorium, bör få kvarstå tills vidare. Något villkor att lånet skall återbetalas om laboratoriet läggs ner bör givetvis inte gälla i fortsättningen. Laboratoriebyggnaden torde av föreningen kunna användas för andra ändamål inom dess verksamhetsområde.

Av förut nämnda skäl bör efter utgången av innevarande budgetår statsbidrag ej längre utgå till Riksförbundet Lin och hampa eller till Sveriges allmänna linodlingsförening.»

I samband härmed har utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 236 av herrar *Kristiansson, Axel*, och *Ohlsson, Ebbe*, likalydande med II: 300 av herr *Antonsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 11 måtte medge, att under femårsperioden 1966/67—1970/71 stöd av införselavgiftsmedel må utgå till spånadslinodlingen enligt det förslag som framlagts i betänkandet »Lin och hampa»;

2) I: 612 av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, och II: 746 av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte bevilja Sveriges allmänna linodlingsförening för budgetåret 1966/67 ett anslag på 8 000 kronor ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

3) I: 619 av herrar *Åkesson* och *Pettersson, Harald*, likalydande med II: 745 av herr *Grebäck m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 11, måtte besluta, att spånadslinodlingen skall erhålla fortsatt stöd jämväl efter utgången av budgetåret 1965/66;

4) motionen II: 742 av herr *Franzén* i Träkumla, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala *dels* att av anslaget för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område 575 000 kr. må användas som stöd åt hampodlingen på Gotland under budgetåret 1966/67, *dels* att Gotlands Hampodlareförening befrias från ränteskulden på ca 210 000 kr. och därutöver befrias från räntor under den kommande femårsperioden under förutsättning att driften vid hampberedningsverket upprätthålles.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionerna I: 236, II: 746, II: 745 och II: 742.

Utskottet

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har odlingen av spånadslin och hampa alltsedan andra världskriget åtnjutit stöd i form av pristillägg eller garantipris till odlarna samt statliga lån för att igångsätta och driva beredningsverk som förädlar halm av lin och hampa till råvara för spinneriindustrien. Stödet till linhanteringen utgår av införselavgiftsmedel för fettvaror medan stödet till hampodlingen bestrids ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Grunderna för stödet till linhanteringen fastställdes senast genom beslut av 1961 års riksdag. I fråga om hampodlingen har grunderna för det statliga stödet varit oförändrade sedan 1958. Stödet till lin- och hampodlingen har senast behandlats av 1965 års riksdag, som beslöt att nu gällande stödformer skulle tillämpas t. o. m. 1965 års skörd av såväl lin som hampa. Storleken av de bidrag av införselavgiftsmedel som under senare år utgått för att stödja spånadslinodlingen har uppgått till ca 1,9 milj. kr. per år medan statsstödet till hampodlingen samtidigt uppgått till 680 000 kr. per år.

Frågan om stödet åt spånadslin- och hamphanteringen på längre sikt m. m. har övervägts av en särskild utredning. Denna överlämnade föregående år ett betänkande, vari föreslogs att fortsatt stöd skall utgå under en tid av fem år för att upprätthålla en begränsad odling av lin och hampa. Som skäl för sitt förslag har utredningen i huvudsak åberopat beredskapsbehovet av framför allt linfiber och linfrö, lin- och hampodlingens värde som led i växtföljden ävensom sysselsättningssynpunkter.

Betänkandet har varit föremål för en omfattande remissbehandling. I fråga om fortsatt stöd åt linodlingen ansluter sig flertalet remissinstanser i allt väsentligt till utredningens förslag. De remissorgan, som närmast företräder arbetsmarknadssynpunkter, såsom arbetsmarknadsstyrelsen, LO och Svenska arbetsgivareföreningen, förordar dock med hänsyn till rådande brist på arbetskraft att åtgärder omedelbart vidtas för att avveckla såväl detta stöd som stödet till hampodlingen. I fråga om sistnämnda stöd är remissinstanserna genomgående mera negativt inställda till utredningens förslag än vad fallet är beträffande linodlingen.

I föreliggande proposition har departementschefen med hänsyn till bl. a. de synpunkter som anförts av nyssnämnda arbetsmarknadsorgan icke ansett sig kunna biträda utredningsförslaget utan förordat att stöd till odlingen av spånadslin och hampa ej längre skall utgå. Vid ett beslut i sådan riktning torde driften vid linberedningsverket i Laholm och hampberedningsverket i Visby få läggas ned när befintliga lager av lin- och hamphalm bearbetats. Vid linberedningsverket beräknas halmagret räcka till september eller oktober 1966 eller, om arbetsstyrkan minskas, till början av år 1967. Hampbered-

ningsverket torde få inställa driften redan under försommaren 1966. För att underlätta omställningen för personalen vid beredningsverken föreslås att särskilda avgångsersättningar utgå av statsmedel. Ersättningarna beräknas för de båda verken uppgå till sammanlagt ca 800 000 kr.

Beträffande förslaget om att avveckla stödet åt hamphanteringen finns enligt utskottets mening ej anledning att framställa någon erinran. De i motionen II:742 framförda yrkandena om vissa stödåtgärder åt hampodlingen på Gotland anser sig utskottet därför icke böra biträda. Däremot delar utskottet den i motionerna I: 236 och II: 300 samt I: 619 och II: 745 uttalade uppfattningen att i den framlagda propositionen icke anförts tillräckliga skäl för en indragning av stödet till spånadslinodlingen. Departementschefen synes ha fäst alltför liten uppmärksamhet vid de vådor, främst ur beredskapssynpunkt men även ur sysselsättningssynpunkt, som en avveckling oundvikligen måste föra med sig. Linodlingens värde för odlarna inte minst ur växtföljdssynpunkt synes också ha underskattats. Enligt utskottets mening uppväger icke fördelarna med en nedläggning av linodlingen de uppenbara nackdelar, som densamma kommer att medföra. Utskottet anser därför att visst stöd till linodlingen bör utgå även i fortsättningen. För ett beslut härom bör såsom i motionsparet I: 236 och II:300 anförts utredningens förslag kunna läggas till grund. Utskottet tillstyrker därför i nämnda motioner framställt yrkande, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte medge, att under femårsperioden 1966/67—1970/71 stöd av införselavgiftsmedel må på sätt utredningen föreslagit utgå till spånadslinodlingen för 1966—1970 års skördar. I överensstämmelse härmed finner sig utskottet även böra i princip tillstyrka det i motionerna I: 612 och II: 746 framlagda förslaget om visst fortsatt statligt stöd till Sveriges allmänna linodlingsförening. Utskottets ställningstagande innebär vidare att visst fortsatt statsstöd till forsknings- och försöksverksamhet beträffande lin synes böra utgå på sätt utredningen förordat.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 742

a) godkänna vad i det föregående förordats rörande avveckling av stödet till odlingen av hampa,

b) godkänna vad i det föregående föreslagits om avgångsersättningar till de anställda vid hampberedningsverket i Visby,

c) medge de åtgärder i fråga om statens fordringar hos Gotlands hampodlareförening som förordats i propositionen,

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja nyssnämnda förening tillfälliga lån i enlighet med vad i propositionen förordats,

e) godkänna vad i propositionen anförts rörande forsknings- och försöksverksamheten beträffande hampa.

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 619 och II: 745 samt med bifall till motionerna I: 236 och II: 300

a) godkänna vad utskottet i det föregående förordat rörande stödet till odlingen av spånadslin under femårsperioden 1966/67—1970/71,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja Hallands läns linodlareförening anstånd med amorteringar för lån ur statens hantverks- och industrilånefond t. o. m. år 1971,

c) godkänna vad utskottet anført rörande forsknings- och försöksverksamhet beträffande spånadslin, m. m.

III. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 612 och II: 746 godkänna vad utskottet i det föregående förordat rörande statsbidrag till Sveriges allmänna linodlingsförening.

Stockholm den 8 februari 1966

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Mossberger, Lage Svedberg, Carl Eskilsson*, Hedström*, Magnusson, Augustsson*, Gunnar Pettersson, Isaacson*, Skårman och Axel Kristiansson;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Lindström, Antby, Arweson, Eliasson i Moholm*, Johanson i Västervik, Persson i Skänninge*, Nilsson i Lönsboda, Jonasson och fru Lindberg.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Mossberger, Lage Svedberg, Hedström, Magnusson, Augustsson, Lindström, Arweson, Johanson i Västervik, Persson i Skänninge och fru Lindberg, vilka ansett

dels allt utskottets utlåtande fr. o. m. det stycke på s. 9, som börjar med »Betänkandet har» t. o. m. det stycke på s. 10 som slutar med »utredningen förordat», bort ha följande lydelse:

»Betänkandet har varit föremål för en omfattande remissbehandling. Be-

träffande utredningens principiella ställningstagande till frågan om fortsatt stöd åt linodlingen råder olika meningar bland remissinstanserna. Ett stort antal tillstyrker att fortsatt stöd lämnas, men flera av dessa har betydande invändningar mot utredningens förslag till utformning av det fortsatta stödet. De remissorgan, som närmast företräder arbetsmarknadssynpunkterna, såsom arbetsmarknadsstyrelsen, LO och Svenska arbetsgivareföreningen, förordar bl. a. med hänsyn till rådande brist på arbetskraft att åtgärder omedelbart vidtages för att avveckla stödet till linodlingen. Till frågan om fortsatt stöd till hampodlingen är remissinstanserna genomgående mera negativt inställda än vad fallet är beträffande stödet till linodlingen.

I föreliggande proposition har departementschefen efter övervägande av de synpunkter, som lagts på frågan om fortsatt stöd åt odlingen av spånadslin och hampa, funnit att tillräckliga skäl ej längre föreligger för sådant stöd. Beslut att stöd ej längre skall utgå torde leda till att driften vid linberedningsverket i Laholm och hampberedningsverket i Visby får läggas ned när befintliga lager av lin- och hamphalm bearbetats. Vid linberedningsverket beräknas halmlagret räcka till september eller oktober 1966 eller, om arbetsstyrkan minskas, till början av år 1967. Hampberedningsverket torde få inställa driften redan under försommaren 1966. För att underlätta omställningen för personalen vid beredningsverket föreslås att särskilda avgångsersättningar utgår av statsmedel. Ersättningarna beräknas för de båda verken uppgå till sammanlagt ca 800 000 kr.

Beträffande förslaget — — — (lika med utskottet s. 10) — — — icke böra biträda.

I fråga om linodlingen har i motionerna I: 236 och II: 300 yrkats att under femårsperioden 1966/67—1970/71 fortsatt stöd bör utgå enligt utredningens förslag. Samma yrkande framställs i motionsparet I: 619 och II: 745, vari även alternativt begärts att oförändrat stöd beviljas för budgetåret 1966/67 samt att frågan om linberedningsverkets framtida utnyttjande ur beredskapssynpunkt utreds under denna tid och att slutligt förslag i ärendet föreläggs 1967 års riksdag. Motionärerna anser att linodlingens värde ur beredskapssynpunkt, växtföljdssynpunkt och sysselsättningssynpunkt underskattats och att i propositionen inte anförts bärande skäl för att dra in stödet till linodlingen.

Utskottet vill vad gäller beredskapssynpunkterna till en början hänvisa till att överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap uttalat att de av utredningen uppställda beredskapskraven betydligt överstiger målsättningen för den försörjningsberedskap som tillämpas i fråga om andra varor som överstyrelsen lagrar. Vidare har överstyrelsen uttalat att, eftersom uthålligheten beträffande olika försörjningsviktiga varor om möjligt bör vara lika stor, en nedläggning av linodlingen inte behöver kompenseras med en beredskapslagring av den omfattning som utredningen anger. Utskottet kan

för sin del inte finna att vad motionärerna anfört utgör skäl för annan målsättning för försörjningsberedskapen beträffande linfiber m. m. än den som framgår av överstyrelsens nyss nämnda uttalande. Mot bakgrunden av den i propositionen redovisade jämförelsen mellan de sannolika kostnaderna för fortsatt stöd åt en enligt utredningens förslag begränsad linodling och en beredskapslagring anser utskottet i likhet med departementschefen att en sådan jämförelse utfaller till lagringens fördel. Såsom i propositionen anförts åligger det överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap att vidta eller föreslå de åtgärder som i anledning av linodlingens upphörande kan erfordras ur beredskapssynpunkt. Utskottet utgår från att överstyrelsen därvid prövar om anledning finns att i sammanhanget utnyttja linberedningsverkets lokaler och utrustning. Att, såsom i motionsparet I: 619 och II: 745 begärts, uppskjuta det slutliga ställningstagandet till frågan om fortsatt stöd i avvaktan på ytterligare utredning i berörda ämne finner utskottet ej erforderligt.

Vad gäller spånadslinets betydelse ur växtföljdssynpunkt vill utskottet framhålla att denna inte rimligen kan åberopas såsom något avgörande skäl för fortsatt stöd, eftersom även vid nuvarande omfattning av odlingen antalet odlare är begränsat till ca 500. Mot bakgrunden av att enligt senaste statistiska uppgifter åkerjorden i landet minskat med inte mindre än 89 000 ha under perioden juni 1964—juni 1965 så delar utskottet departementschefens uppfattning att den omständigheten att linodlingsarealen friställs för annan jordbruksproduktion knappast kan inverka på riskerna för överproduktion inom jordbruket.

I fråga om sysselsättningssynpunkterna på en avveckling av driften vid linberedningsverket i Laholm vill utskottet fästa uppmärksamheten på att inte endast den på området närmast ansvariga myndigheten, arbetsmarknadsstyrelsen, utan även LO och Svenska arbetsgivareföreningen förordat avveckling. Utskottet som inte kan finna att avvecklingen, såsom i motionsparet I: 619 och II: 745 påståtts, strider mot antagna principer för lokaliseringspolitikens syften anser i likhet med departementschefen att arbetsmarknadsynpunkterna inte utgör något avgörande skäl för att uppehålla verksamheten. Utskottet utgår från att berörda myndigheter kommer att verka för att lämplig annan industri förläggs till laholmsregionen i sådan tid att sysselsättningssvårigheter vid linberedningsverkets avveckling såvitt möjligt undviks.

I sammanhanget vill utskottet även påtala angelägenheten av att liknande åtgärder vidtages i anledning av att hamnberedningsverket i Visby läggs ned.

Vad gäller motionärernas yrkande om fortsatt stöd enligt utredningens förslag, som innebär att driften vid linberedningsverket begränsas till ett arbetsskift och att ett sjuttioal arbetare och tjänstemän friställs, anser sig utskottet böra framhålla att detta förslag ur olika synpunkter kritise-

rats vid remissbehandlingen av bl. a. statskontoret, 1960 års jordbruksutredning, Sveriges industriförbund, RLF, Skogs- och lantbruksakademien, Sveriges allmänna linodlingsförening och Hallands läns linodlareförening. Med hänsyn till vad sistnämnda förening, som äger linberedningsverket, anfört om förslaget kan det enligt utskottets mening ifrågasättas om det vid förslagets genomförande är möjligt att driva verket under en femårsperiod.

Mot bakgrunden av det anförda avstyrker utskottet motionerna I: 236 och II: 300 samt I: 619 och II: 745 och tillstyrker följaktligen förslaget i propositionen att avveckla stödet till linodlingen.

Utskottet finner de i propositionen framlagda förslagen till åtgärder från statens sida vid avvecklingen av driften vid linberedningsverket lämpliga. Således tillstyrker utskottet departementschefens förslag om avgångsersättningar till de anställda. Enligt utskottets mening bör — på sätt förordats beträffande handikappad personal — Kungl. Maj:t äga möjlighet att jämka normerna för avgångsersättning för den händelse gränsfall uppkommer vid tillämpningen av de föreslagna reglerna om anställningstid och ålder då anställningen upphör.

Mot de framlagda förslagen rörande forsknings- och försöksverksamheten beträffande spånadslin samt i fråga om indragning av statsbidraget till bl. a. Sveriges allmänna linodlingsförening har utskottet ej något att erinra. Enligt utskottets mening kan den mycket obetydliga odling av spånadslin, som kan väntas förekomma, inte motivera att statsmedel utgår till vare sig forskning och försök eller föreningsverksamhet på området. Härav följer att utskottet avstyrker motionsparet I: 612 och II: 746, vari yrkats fortsatt statsbidrag till linodlingsföreningen.»

dels ock att utskottets hemställan under II och III bort lyda sålunda:

»II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 300 samt I: 619 och II: 745

a) godkänna vad i det föregående förordats rörande avveckling av stödet till odlingen av spånadslin

b) godkänna vad i det föregående föreslagits om avgångsersättningar till de anställda vid linberedningsverket i Laholm

c) medge de åtgärder i fråga om statens fordringar hos Hallands linodlareförening som förordats i propositionen

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja nyssnämnda förening tillfälliga lån i enlighet med vad i propositionen förordats

e) godkänna vad i propositionen anförts rörande forsknings- och försöksverksamheten beträffande spånadslin, m. m.

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 612 och II: 746 godkänna vad i propositionen förordats rörande statsbidrag till Sveriges allmänna linodlingsförening.»